

LOVEC IZ BRONASTE DOBE V LEDENIKU SIMILAUN

VRNITEV IZ VEČNEGA LEDU

Tisti četrtek sredi letošnjega septembra, ko na nebu ni bilo niti enega samega oblaka, ni bilo zelo mrzlo – osem stopinj nad ničlo. Izpred planinske kočice Similaun je tistega dne **Helmut Simon** hotel sestopiti v dolino Ötz. Ko je ta hišnik iz Nürnberga med potjo v dolino v nadmorski višini kakšnih 3200 metrov šel okoli mlakuže staljenega snega in ledu na ledeniku, je nenadoma poleg stezice zagledal človeško glavo in ramena, ki so gledali iz ledu. Simon pravi: »Strašno sem se prestrašil in kolikor je bilo le mogoče hitro stekel nazaj v kočico.« Takrat ta mož iz Nemčije ni niti slutil, da je pravkar odkril nekaj spektakularnega.

V planinski kočici pa je oskrbnik **Markus Pirpamer** ta čas stregel uglednega gosta in mu postavil na mizo najlepše kose bravine. Vendar se je temu gostu ob sporočilu prestrašene planinca takoj posvetilo, da bi ob tem dogodku spet lahko karseda uspešno stopil na sceno. Rekordni plezalec **Reinhold Messner** je pustil ovčjo pečenko na mizi, odšel dobra dva kilometra daleč do opisanega kraja najdbe, pripravil kamero in med snemanjem in fotografiranjem pojasnjeval radovednejšem, ki so šli zraven: »To je človek iz srednjega veka!«

Tako je Messner skupaj z mrtvim človekom prišel na naslovne strani časopisov, čeprav je po ocenitvi najdbe krepko udaril mimo. »To

mumificirano truplo je staro kakšnih 4000 let,« pravi prazgodovinar **Konrad Spindler**. »Helmut Simon je odkril svetovno arheološko senzacijsko.« Že po prvih preiskavah je namreč zanesljivo: mož, ki ga je led ledenika Similaun nad dolino Ötz tako odlično konzerviral, je bil po prvih ocenah 25- do 30-letni lovec, visok 1,60 metra, krepko raščen, s pobitimi sravnimi dlakami in dlakami pod pazduho in s plešo na glavi.

NAJDBA IZREDNEGA POMENA

»Možiček«, kot so ga medtem krstili domačini, prinaša pomembne podatke o vsakdanjem življenju ljudi iz bronaste dobe. »Za svojo plezalno turo v led je bil izvrstno opremljen,« ugotavlja konzervator **Markus Egg**, ki so ga poklicali iz osrednjega Rimsko-germanskega muzeja v Mainzu. Pratirolec je namreč imel na nogah za hojo trdne čevlje, ki so se zavezovali z vezalkami (številka čevljev 38) in so bili izdelani iz jelenovine; s takšnimi čevlji se je odpravil iz doline. Preden je prišel v območje večnega ledu, si je v svoje »nogavice« iz mehkega brezovega lubja natlačil seno, da bi ga gredo. Kot zaščito proti vetru in mokroti si je s to prastaro in očitno dobro preizkušeno podlogo in izolacijo podložil tudi svoj usnjen jopič in usnjene hlače. Njegove roke, ki so še v smrti stiskale bronasto sekirico, so varovale usnjene rokavice, ki so bile z notranje strani podložene z gamsjo dlako. Preko njegove leve rame mu

Reinhold Messner (na levi) je bil med prvimi, ki so prišli na kraj najdbe. Truplo, ki so ga medtem prenesli v Innsbruck, je gorski ledenik nekaj tisočletij zelo dobro konzerviral

je visel za moža velik lok iz češnjevega lesa. Na desni rami je nosil usnjen tulec, dolg 50 centimetrov, s 14 s peresi opremljenimi puščicami, dolgimi po 75 centimetrov.

»Kulturnozgodovinsko je to enkratna najdba,« zdihuje innsbruški profesor Spindler, za katerega je bil ogled tega zaklada »najbolj vznemirljiv dogodek mojega življenja«. Za pasom je ledeniški mož nosil torbo iz brezovega lesa. Vsebina: amulet in dva za otroško pest debela kamna, ki sta oblikovana kot otroški vrtavki. Poleg tega je bil v torbi prevrtan biser iz kamna, skozi luknjo pa je bilo potegnjenih šest za prst dolgih vrvic. S seboj je imel tudi »vžigalnik«: majhno, suho drevesno gobo in poleg tega seveda kresilni kamen, da je z njim zanetil ogenj. Njegov proviant je bil sestavljen iz posušenega mesa, mlincev, ki so bili spečeni iz ječmena ali ovska, in posušenih jagod. Doselej je še najbolj skrivnostno tetoviranje na telesu mrtveca: znaki v obliki prepletene vrvice v višini ledvic in barvast križ na kolenu.

Za najpomembnejšo najdbo velja poleg bronaste sekirice nož s kamnitim rezilom. »To potrjuje,« pravi profesor Spindler, »da je mož živel v prehodnem obdobju med kameno in bronasto dobo.« O tem naj bi pričala tudi krošnja z lesenim ogradjem, ki jo je nosil s seboj, z njo pa naj bi po vsej verjetnosti prinesel z gore rudo.

SKORAJŠNJA DRUGA SMRT

V zgodnji bronasti dobi (2000 do 1800 pred našim štetjem) je bila Tirolska majhno središče za plavžarsko predelovanje bakrene in cinkove rude v bron. Ker pa je bil kositer redek, so ga iskali celo v najbolj odročnih predelih, do katerih je bil dostop nevaren.

Na eni od takih visokogorskih odprav je po vsej verjetnosti zmrznil »similaunski mož«, kot se po kraju najdbe uradno imenuje. Moral je biti jesenski dan, kajti le v tem letnem času pihajo izjemno suhi fenasti vetrovi. Ti so ga mumificirali, preden je padel sneg in mrliča zavil v leden oklep.

Šele tri dni po odkritju so truplo, položeno v leseno krsto, s helikopterjem (pravzaprav pod njim) prepeljali v inštitut za sodno medicino v Innsbruck. To je bila neodpušljiva napaka, kot se je pokazalo le nekoliko pozneje. Ko se je namreč odtajal, so se na ledeniškem možu naselile plesni, nekakšne gljivice. Zato so ga morali konzervirati s fenolom in ga morajo zdaj hraniti pri temperaturi šest stopinj pod ničlo.

Brž ko so se na »ledenškem možu«, kot ga tudi imenujejo, naselile plesni, kar je pomenilo, da se je začel proces razkrajanja, so znanstveniki sprožili alarm, posebno še zato, ker so se na truplu naselile doslej neznane vrste plesni. To bi seveda lahko uničilo senzacionalno najdbo. Vendar je bilo mogoče še pravočasno zavestiti razmnoževanje te gobavosti. Znanstveniki iz innsbruškega anatomskega inštituta so namreč bronastodobnega lovca dvakrat premazali s karbolovo raztopino. »Na številnih delih telesa je napad gobavosti vidno nazadoval,« je

Nekakšen »fotorobot« bronastodobnega moža, ki so ga našli na tirolskem ledeniku

dejal Werner Platzer, predstojnik uradne komisije, ki se ukvarja z »ledenim možem«. Dokler pa neznane vrste plesni ne bodo določili in dokončno zavrli njenega napredovanja, bodo vse preiskave opravljali pri temperaturi šest stopinj pod ničlo, kar pomeni, da je zdaj truplo stalno na ledu.

Vseskozi postopno proučujejo to truplo, ki je za več področij znanosti senzacija prve vrste. Najprej bodo kolikor je le mogoče natančno določili s pomočjo tako imenovane metode »C-14« starost mumificiranega lovca. Znanstveniki so se tega dela lotili karseda natančno, da bi ne bilo niti najmanjšega dvoma o pravilnosti podatkov (in da bi se na koncu koncev izognili tudi vsem najmanjšim dvomom o tem, ali gre v resnici za tako staro najdbo). Dve skupini bosta neodvisno druga od druge delali isto, da bi bili rezultati kolikor je le mogoče zanesljivi.

Pračloveka so že prve dni njegovega bivanja v Innsbrucku natančno pregledali z računalniškimi operacijami, in sicer plast za plastjo. Rezultati še niso ovrednoteni.

DRŽAVLJANSTVO? TIROLSKO!

Ob tem so se spletle že prve govornice in prve znanstvene špekulacije. Kot je objavil eden izmed avstrijskih časnikov, naj bi ena od skupin sodnih medicincev prišla do senzacionalne ugotovitve, da je namreč imel človek iz ledenika tumor na možganih in da je v gorskih višinah podlegel epileptičnemu napadu. Vendar so innsbruški zdravniki te govornice takoj demantirali in še posebno ostro reagirali na časopisno vest, da naj bi do tega izsledka prišli zdravniki-nevro-

logi, ki da so si »čez noč sposodili truplo ledenega moža in ga natančno preiskali«. **Rainer Henn**, vodja sodnomedicinskega inštituta, pravi. »To je čista špekulacija! Truplo je skrbno zaklenjeno in niti jaz sam ne morem priti do njega.« Vsekakor so trdno odločeni, da bodo prišli tej » aferi« do dna.

Svoj glas o možu iz ledenika je povzdignil tudi dunajski antropolog in sodni medicinar **Johann Szilvassy**, ki hoče kakšnih 4000 let staremu mrtvecu vzeti prstne odtise. Szilvassy pravi, da bi bila to enkratna priložnost. Z nadaljnimi testi bi ta sodni medicinar želel rekonstruirati imunski sistem tega lovca, da bi tako na podlagi sklepanja iz posledic na vzrok poskušal ugotoviti boleznij ljudi iz bronaste dobe.

Z natančno preiskavo kože in kosti bi bilo mogoče tudi natančno rekonstruirati zunanji videz tega pratorolca. Szilvassy pravi: »Vendar bi bili vsi ti testi nemogoči, če bi truplo konzervirali.« Najdba naj bi zato kar ostala na ledu, dokler ne bi iznašli boljših metod za prepariranje.

Ob tej najdbi se je odprlo še eno vprašanje: državljan katere države je ugledni mrtvec? Na kraj najdbe so poslali posebno mednarodno komisijo, v kateri so bili predstavniki italijanskih in avstrijskih oblasti, tako mejni stražniki, geodeti in vojaški strokovnjaki, ki naj bi ugotovila, ali je bil ledeni mož Italijan ali Avstrijec. Potem ko so na kraju samem natančno ugotovili, kje sedaj poteka državna meja, ni bilo nobenega dvoma več, da je mož ležal na italijanski strani.

Toda še preden so to ugotovili, je sodni medicinar **Hans Unterdorfer** dejal: »Če ima ledeni mož pravni status normalnega trupla, ga bo treba prepeljati na drugo stran, če so ga našli na Južnem Tirolskem.« Vendar so v dunajskem ministrstvu za sodstvo prazgodovinskemu lovcu tudi že pred tem določili status »stvarij posebne vrste«, kar pomeni, da gre za neprecenljivo dragoceno kulturno dobrino. Takšna klasifikacija pa bi popularnega pratorolca lahko obvarovala pred izvozom iz Avstrije v Italijo. Kot so pojasnili na fakulteti za civilno pravo v Innsbrucku, sicer obstaja pravna zahteva do najdbe, ki pa je ni nujno izpolniti. Italija se nujno ne more sklicevati na izročitev moža iz bronaste dobe, lahko pa se sklicuje na moralno obveznost. Če bi šlo za prvo, bi morala, na primer, Velika Britanija vrniti Egiptu celo goro prazgodovinskih dragocenosti

in zakladov, pa tudi druge države imajo izredne najdbe iz Grčije, Mehike in od drugod.

Južnotirolski deželni glavar **Luis Durnwalder** in njegov severnotirolski kolega **Alois Partl** se vsekakor strinjata glede enega vprašanja: homo tirolensis je bil v vsakem primeru Tirolec in bi tako moral ostati na Tirolskem. Medtem ko bi Partl hotel preskrbeti ledenemu možu »dostojno domovanje« v innsbruškem deželnem muzeju, bi Durnwalder tako krasno najdbo raje videl »južno od Brennerja«.

»Znanstveniki,« pravi profesor Spindler, »bodo gotovo leta dolgo zaposleni s to najdbo.«

BIL JE IZVRSTEN GORNIK

Vendar ne samo oni, ampak po vsej verjetnosti še marsikdo drug, tudi sodstvo. Utegnilo bi namreč priti do sodnega spora o pračloveku iz gorá. Zakon namreč pravi: Do petdeset odstotkov pripada najdba najditelju. Ob tem pravi Helmut Simon: »Vložil bom sodni zahtevek.« Druga polovica naj bi pripadala lastniku zemlje, kjer so najdbo odkrili, to pa je tirolska občina Sölden.

Kot je bilo mogoče vsaj deloma pričakovati, je odkritelj ledenega moža Helmut Simon že izjavil: »Sodišče naj odloči, ali naj bi dobil 50-odstotni delež bronastodobnega moža, potem ko bodo določili njegovo vrednost.« – Toda če bi sodišče tako odločilo, bi najditelj »smel« sodelovati tudi pri stroških, ki bodo nastali s prevozom, znanstvenimi preiskavami, ekspertizami in vsem drugim.

Nove podrobnosti o človeku iz bronaste dobe bodo znane, ko bodo opravili nove raziskave. Prazgodovinar iz Mainza Markus Egg že zdaj pravi, da je kremenjak z lesenim ročajem namesto kresilnega kamna, kar bi bilo mogoče pri njem pričakovati, prava arheološka senzacija. Ko bodo konzervirali dele njegovih oblačil, bodo lahko celo zelo natančno določili nošo ledenodobnega človeka. Šele iz teh podrobnosti lahko ugotovimo, kako dragocena je pravzaprav ta najdba: še nikoli doslej namreč niso našli iz tega obdobja človekove zgodovine v Alpah tako dobro ohranjene mumije.

Že doslej so lahko arheologi ugotovili: mož, ki so ga našli, je živel v zgodnji bronasti dobi (2000 let pred našim štetjem) in se je hranil z mesom in stoicnim žitom. Na slednje navajajo močno obrabljeni zobje: ko so namreč takratni ljudje drobili zrnje, se je v kamnitom možnarju odkrnil kakšen košček kamna – in človek iz prazgodovine je ugriznil v granit. V sorodu je bil ta gorski človek iznad doline Ötz z ljudmi, ki so imeli ob Bodenskem jezeru in na njem svoje kočje na kolenih.

Čeprav večina znanstvenikov meni, da je ta človek, star od 20 do 40 let, šel v gore iskat cinkovo rudo, nekateri vendarle menijo, da je šel tako visoko, nad 3000 metrov visoko v gore, ko je zasledoval divjad, pri tem pa je zašel. Profesor za prazgodovino in zgodnjo zgodovino Konrad Spindler iz Innsbrucka je v vsakem primeru prepričan: »Bil je izvrsten gornik. Skrivnost o njegovi smrti v ledu pa bo slejkoprej za vedno ostala skrivnost.«

Izpod Zermatta na Manaslu

Štirinajst gorskih vodnikov in alpinistov ter dva kuharja, zdravnik in dva filmska snemalca so v prvi polovici septembra iz Züricha odpotovali na svojo drugo himalajsko odpravo v Nepal. Potem ko so leta 1988 priplezali na Lotse Šar, bo letos njihov cilj 8156 metrov visoki Manaslu v osrednji nepalski Himalaji. Na goro naj bi plezali v klasičnem ekspedicijskem slogu, kar pomeni, da bodo postavljali višinske tabore in napejali fiksne vrvi. Iz starega napalskega kraljevskega mesta Gurka so morali udeleženci pešati kakšnih 200 kilometrov do višine 3800 metrov, kjer so zdaj gotovo že postavili bazni tabor. To je zdaj izhodišče za vzpono na ta osemtisočak, na katerega so kot prvi leta 1956 priplezali Japonci.